

- Mert bárányt akarok tartani.
- De hát minek magának a bárány?
- Nem tudod? Azért, hogy lefesse!

Ez a beszélgetés illetéktelen tréfának tűnik. Holott a művészet balladája. Nagy Imrét méhek röptették a szabadságba. Ezek a méhek nem hagyományos jelképek, hanem a legvalóságosabb rovarok, melyeknek a művész vesződő munkával készítette a kaptárt, és lépeik számára deszkabetéteket. Rejtély volt, hogy a méhek dolgoznak-e neki vagy ő a méheknek. De ahol valamilyen elvártnivaló van, és gyűl a méz, ott nem lehet más, csak kölcsönös önzetlenség.

„Tanuljatok a méhektől és a méhészeketől.“

Úgy hiszem, nem létezik a világnak olyan látványa, ami a művész számára közömbös lenne. Nincs benne unalom, fáradtság, az ezerszer látott tü-nemények érdektelensége.

Szellemében ő a példaadó fiatal művész.

Világának gazdája, Csíkban európai illetőségű.

Úgy hiszem, ezért ismeri úgy szülőföldjének színeit, házak és dombok formáit, arcokat, mozdulatokat, nehéz falusi munkásainak, táncoló alakjainak szellemmel töltött esetlenségét.

Glóbuszt alkotott, élő történelmével, hagyományával, emberi környezeteivel. Fejedelmi göggel állnak őrt önarcképei, és közben ezt a mindenséget átjárja a valóság előtti alázat.

Ezért tár rendkívüli képet az időnek az időről.

Úgy hiszem, az idő jobban fogja értékelni, mint alkalmi köszöntőnk.

Műve előtt be kell ismernünk szavaink gyámoltalanságát. Hiú vállalkozás az erőt sugárzó, tündöklő képeknek szóbeli illusztrációja.

De végül is nekünk magunknak van szükségünk a betűoszlopokra, megfont sorokra. Hogy az életmű szédülete előtt legyen hová támaszkodnunk, mi-ben megfogóznunk.

Bajor Andor

Nyolevan év

Köszöntjük az embert és a művészt!

Az ünneplés magasztos pillanatában is szabad, sőt kötelező a valóságot, az igazságot keresni, megírni. Ha nem így járnánk el, éppen az ünnepelt vá-laszolna lesújtó, kicsinylő legyintéssel. Legyünk tehát őszinték öhozzá és önmagunkhoz.

Ki tehát az az ember, akit ünneplünk, akinek az egészségére poharun-kat emeljük?

E kérdésre könnyen felelhetünk, mert nincs titka Nagy Imre életének. Ismerjük őt — ki negyven, ki ötven vagy annál is több éve. Életéről, maga-tartásáról, alkotásairól, művészi alkotókedvéről több kötetnyit írtak össze szigorú bírái és — nem utolsósorban — ellenségei. Úgy ismerjük őt, azt ol-

vassuk régi újságok, folyóiratok megsárgult lapjairól is, hogy egész életén át hittel, kemény következetességgel dolgozott, alkotott, s dolgozik és alkot ma is fiatalos lendülettel. A cselekvés, a munka volt éltető eleme. Számára a munka, a művészi alkotás nem kényszerből fakadó kötelességszerűség, hanem az élet természetes velejárója. Szigorú realizmussal nézte a világot; más szavakkal: alkotó művész létére két lábon járt a földön, soha nem kergetett hiú ábrándokat. Az volt az övé, az jutott néki osztályrészül, amit kiharcolt önmagának alkotásaival. Soha semmivel sem több! S mert ő így élt és alkotott, megvetette azt, aki élete napjait könnyelműen pazarolta. Ez az életfelfogás tesz bizonyossá abban a hitünkben, hogy a szocializmust építő társadalom emberének, a szüntelenül és tervszerűen alkotó embernek az eszményképe marad Nagy Imre a jövőben is.

Jóval több, mint félszázada kutatja és vetíti vászonra a piktúra művészi eszközeivel a szép, a valóság és igazság lényegét; a széphez, a társadalmi valósághoz és igazsághoz vezető utat. Töretlen hittel, de még több akarással dolgozott akkor is, amikor körülötte dúlt a vita, folyt a harc — érette és elene. Soha nem vegyült a vitába, nem védte művészi igazát. Ugy vélte, őt alkotásai védik meg. Így hát egyértelmű válasza a támadásokra a még fokozottabb munka és még elmélyültebb alkotói tevékenység volt. Minden alkotása vallomás és egyben bíráló. Kortársainak és az őket követőknek, az eljövendő időnek vall kimunkált, nagy tudással, a festészet eszközeivel: színek, vonalak, formák útján, mesteri komponáló készséggel a bennünket körülvevő világról, a küzdelmes munka szépségéről, hasznosságáról és — önmagáról. Hirdeti, hogy csak a becsülettel és hűséggel célratörő ember munkája értékes. Nagy Imre semmit ok és cél nélkül nem alkotott, s így képein minden ecsetvonásnak színnek, árnyéknak, vonalnak, foltnak megvan a maga jelentősége, értelme. Alkotásainak forrása a közvetlen művészi élmény, a való élet.

Életfelfogása, világnézete derűlátó. Ezt színei, életerős figurái, a vonalvezetés lendülete, töretlensége híven tükrözi. Ha Picasso Guernicája a spanyol polgárháború éveiben mozgósítólag hatott, úgy hat, mozgósít és tölt el bennünket bizalommal szocialista jövőnk iránt Nagy Imre piktúrája is, biztat a szép, építő munkára.

Számtalanszor leírták már, hogy a festő Nagy Imrét szülőföldje, a csíki székelység élete, életformája ihlette meg. Ezt a tájat, a táj dolgozó népét szerves egységbe fogva szintetizálta, vitte vászonra, mintegy újratereztette. Nagy energiát és mély humanumot sugárzó alkotásaival azonban rég túllépte szülőföldje határait, s hisszük, művei az egyetemes emberiség kincseivé válnak. Olyan világ, táj és ember, mint a csíki, nagy biztosan van, talán külön is. Nagy Imre ezt a világot sűrítette alkotásaiba, de ez semmiképpen sem jelenti azt, hogy ő csupán vagy különösképpen „csíki” művész. Túl szűk, túlságosan szerény volna ez a keret. Több ő egy kisvilág piktoránál. Ha egyetemességére utalunk, ezzel nem vesszük el szülőföldjétől. Éppen csak jelezzük azt, amit a piktor már rég megtett: művészete határait kiterjesztette, gondolatait, vallomásait a szépről, a munkáról, az igazról mindenkinek nyújtja, aki hajlandó befogadni.

Portréi — tartozzanak a festészet, a grafika bármely ágához — mély és hű krónikák kortársairól. A lényeges hasonlóságon túl, a modell belső világát kutatja, és adja vissza mesteri tudással, könyörtelen hitelességgel. Eből következik, hogy portrét csak arról fest vagy rajzol, akivel bensőségesebb kapcsolatba került, megismerte jellemét, szellemiségét.

Nagy Imre: Önarckép

Milyen képzőművészeti irányhoz tartozik Nagy Imre? Kik voltak ősei, kik a rokonai a képzőművészetben? Mindezt könnyű volna megválaszolni, de ennek nem itt a helye és ideje. Annyit azonban megjegyezhetünk, hogy a Nagy Imre művészetéről folytatott viták bizonyára nem voltak hiábavalók. Am a mestert határozott útján semmi sem befolyásolta, elképzeléseit semmi sem változtatta meg. Ment a maga építette, sajátos művészi úton.

Ugy hiszem, leszögezhetjük: nem tévedett.

Nemes István

A gondolkodó anyag mestere

A hetvenéves Szervátiusz Jenő köszöntése

Ha egyáltalán létezik szervátiuszi „titok“, akkor a kezek ezt „játsszák el“: élet és halál: sirató és siratott természetes viszonylatáról adnak hírt. A fájdalom elcsigázza a testet, a száj lefelé görbed, de a Csángó siratóasszony-nak a test mentén elsimuló keze már a halottat is „játssza“: mintha e kezeket a halottmosók, a siratóasszonyok egyengették volna végső mozdulatlanságra, de egyidejű feltámadásra is. Hisz a szobrot életre hívó siratóból egyetlen sikoly maradt meg a művész emlékezetében: „Édesapám, hogy húzhatnálak én téged ki a sírból?!“

Nem kiánsni, kihozni: kihúzni a halottat a föld alól — erre születtek e kezek; sorsszerűségük mégis mozdulatlanságukban rejlik. Ha tehát Szervátiusz művészetében „kopogtat a sors“, akkor botlításokkal kopogtat, akárcsak Bartóknál: munkáért, szépségért, kenyérért, emberségért botot, botot és botot kap fizetségül az ember, a művész. A szobor-emberek sorsa és a művész sorsa — egy.

*

Ott áll tehát Szervátiusz Jenő kolozsvári műtermében a székely. Nem idealizáltan, nem is ízes-, ábeles“ góbéságában, de úgy, amint van: ahogy él. Egy pesti bírálója ez „amint van“-t magabiztos egykedvűségnek mondja. De Szervátiusz tanú rá: élni — olykor a puszta létet is jelentheti, aminek nincs köze a magabiztossághoz. Az emberhez van köze, hallatlan és bevallatlan álmokhoz.

Ezt az ősbibb, a szoboralak testi mivoltánál mélyebb és egyetemesebb világot nemcsak a proporciók, a perspektíva eltolódása, de újra és újra a kezek idézik elénk. Mert a torzba merevülő emberre, a több-atmoszférányi nyomás alatt összezsugorodó testre egy fordított nehézkedési törvény is hat: alulról felfelé, a kezek gyökérszerű indázatából. A bírálókkal beszélhetünk mi is e szoboralakok meghittségéről, de elég egy pillantást a kezekre vetnünk, máris meggyőződhetünk: az emberi faj emlékezete sosem a meghittséget (még kevésbé a „kedvességet“) őrzi, hanem a létet, amint volt és amint van. Az em-